

Az udvarhelyi sajtó újrászületése: az 1894-ben indított Székely-Udvarhely

A sajtó hangja, állapota, színvonala mindenkor annak a társadalomnak a képét tükrözi, amelyben az illető sajtó dolgozik, alkot, nevel, kritizál. A székelyudvarhelyi sajtótermékek történetének hőskorszaka az 1872–1877 közötti időszakra tehető, amikor – egymást követő években – három lapindítási próbálkozásnak lehettünk szemtanúi: *Udvarhely* (1872–1873), *Baloldal* (1874–1876) és *Udvarhelyi Híradó* (1877). Azonban a kevés előfizető, illetve a vasút által egyre könnyebben Székelyföldre jutó budapesti és más erdélyi lapok konkurenciája miatt mindhárom lap megszűnt.

A székelyudvarhelyi sajtótörténet újabb szakasza kezdődött el 1894-ben, mikor közel húszévnnyi kihagyás után a városnak ismét saját hetilapja lett. Az említett év az udvarhelyi nyomdászat terén is jelentős előrelépést hozott, hiszen ekkor telepedett le Udvarhelyen a háromszéki származású Betegh Pál, aki megalapította a Becsek Dániel-féle nyomda mellett a város második nyomdáját.

Az új hetilap, a *Székely-Udvarhely* első és egyben mutatványszáma 1894. december 25-én jelent meg. Kiadására maga Betegh Pál vállalkozott. A lap Udvarhely vármegye közigazgatási, közgazdasági és közművelődési hetilapja kívánt lenni. A tizenhét évnyi fennállási idő alatt a szerkesztőcsapat számos változáson esett keresztül. A kezdetekben a lapirányításban leginkább a helyi tanári kar vezető személyiségei vállaltak meghatározó szerepet. Az első főszerkesztő, Vajda Emil főreáliskolai tanár 1897-ig, Győrbe való távozásáig a város közművelődési és sportéletének egyik fő mozgatója volt. A lap egyik főmunkatársa, Pogány Kornél tanár szintén 1897-ben távozott el Debrecenbe. A társszerkesztők közül megemlíthető Embery Árpád, a katolikus gimnázium tanára, aki a közművelődés terén folytatott szervezői tevékenységet, továbbá Kénossy Béla és Solymossy Endre tanár, későbbi országgyűlési képviselő. Idővel a lap szerkesztését a hivatásos újságírók vették át, például Fülei Sz. Lajos újságíró és költő, Pál Ernő újságíró.

A *Székely-Udvarhely* kezdetben vasárnaponként, 1903-tól pedig hetente kétszer: csütörtökön és vasárnap jelent

meg. Az ellenzéki lapnak azonban hamarosan szakmai, üzleti és politikai vetélytársa akadt, az 1898-ban megjelenő második székely anyavárosi lap: az *Udvarhelyi Híradó*. A *Székely-Udvarhely* volt azonban a város azon hetilapja, amely túlélte a kritikus első éveket, és az állandósulás útjára lépett.

A lap tartalmi szempontból nem különbözött a hozzá hasonló kisvárosi folyóiratoktól. A vezércikkben leginkább az éppen napirenden lévő társadalmi, gazdasági és politikai témák kerültek terítékre. A vezércikk alatt rendszerint a tárca húzódott, amely egész Erdélyben igen nagy népszerűségnek örvendett. A második oldalon inkább gazdasági jellegű írások és nemzeti események jelentek meg. De szintén itt kaptak helyett a nagyobb lélegzetű írások, például dr. Szádeczky Lajos akadémiai előadásának kivonata *A székely határőrség szervezése 1762–1764-ben* címmel. A harmadik oldalon helyi hírek sorakoztak. A képzőművészeti és könyvkritika teljesen hiányzott a tartalomból, de időközönként az irodalmi rovatban megjelentek rövid

könyvismertetések. Ellenben volt állandó színházkritika, amely ugyan csak részben vállalta a közönség irányítását, de állandóan fenntartotta az érdeklődést. Szintén az említett oldalon volt található a *Törvénykezés* rovat, amelyben a székelyudvarhelyi törvényszék legfontosabb ügyeiről kaphatott értesítést az olvasó. A lap utolsó oldalán lévő reklámok pedig évről évre magasabb színvonalról tettek tanúbizonyságot.

A lap szerkesztőgárdájában bekövetkezett személyváltások tükröződtek a szerkesztési formák változásaiban. A lapot a negyedik évfolyamtól Betegh Pál szerkesztette, főmunkatársa Fülei Sz. Lajos újságíró és költő volt. Érdekességként jegyezném meg, hogy 1904-ben Betegh Pál könyvkereskedése újságelarusítási osztályt rendezett be. Itt a napi, heti és havi folyóiratok voltak megvásárolhatók.

1905-ben az addig vegyes tartalmú hetilap az Udvarhelymegyei Függetlenségi és 48-as Kossuth Párt lapjává vált. A lap fejlécén olvasható az új szerkesztő-

bizottság névsora: Gyarmathy Dezső, Hinléder Fels Ernő, Kállay Tamás és Viola Sándor. A laptulajdonos továbbra is Betegh Pál. A folyó év során tovább bővült a szerkesztőbizottság az *Udvarhelyi Híradó*tól átpártolt Pál Ernővel. 1905 végén a 98-as lapszámtól a folyóiratot már csak Pál Ernő mint felelős szerkesztő irányította, mellette ismét Fülei Sz. Lajos tűnt fel. 1906. április 12-én újabb változás történt, felelős szerkesztő Pál Ernő és Hinléder Fels Ákos. 1907-től a laptulajdonos Betegh Pál lett főszerkesztő, őt az elkövetkező két évben Deréki Antal segítette felelős szerkesztőként. 1909. januárjától Szász Endre jelenik meg Betegh Pál mellett felelős szerkesztőként.

A szerkesztést végző személyek folytonos változása hatással volt a lapra. Megszűnése meglehetősen hirtelen történt. A *Székely-Udvarhely* 1913-ban, a XVIII. évfolyam első negyedévében a 22-es lapszámmal szűnt meg. Ezzel az udvarhelyi újságírás történetében az egyik leghosszabb ideig fennálló lap szüntette be működését. A megszűnés hátterében a Hinléder Fels Ernő által Betegh Pál ellen indított rágalmozási és becsületsértési ügy állt. Betegh Pál bíráló írást jelentetett meg az oklándi járás székháza számára vásárolt épület kapcsán, amelynek éppen Hinléder Fels Ernő ügyvéd volt a tulajdonosa. A lap a nyilvános versenytárgyalás elmaradását bírálta. A per következtében Betegh Pál úgy döntött, hogy átmenetileg kivonul az udvarhelyi közéletből.

A későbbiekben több olyan sajtótermék tartotta a *Székely-Udvarhely* örökségét magát, amely Betegh Pál nyomdájában látott napvilágot. Ilyen például a mindössze pár lapszámot megért 1913-as *Udvarhelyi Újság*. Majd az 1913. november 30-án megjelenő *Székelyország*, amely a *Székely-Udvarhely* jogutódjának tekintve magát, átvette annak évfolyamszámozását. Az említett folyóirat 1916 nyaráig szolgálta ki az udvarhelyi olvasóközönséget. Az évfolyamszámozást pár éves szünet után az 1920-ban megjelenő *Székely Udvarhely*, majd az 1921–1922 közt szerkesztett *Székely Hírek* vitte tovább. E sajtótermékek bővebb bemutatására egy következő lapszámban kerítünk sort.

Gidó Csaba

